

Međunarodni znanstveni skup

Stogodišnjica Stjepana Babića

Knjižica sažetaka

Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

Međunarodni znanstven skup
Stogodišnjica Stjepana Babića

pod pokroviteljstvom
Razreda za filološke znanosti HAZU

Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

Knjižica sažetaka

Hrvatsko filološko društvo
Zagreb, 2025.

Izdavač

Hrvatsko filološko društvo, Zagreb

Za izdavača

Davor Dukić

Urednica

Sanda Ham

Korektorice

Nataša Bašić i Sanda Ham

Tehnički urednik

Srećko Sertić, Seniko studio d.o.o., Zagreb

Tisak

Grafika d.o.o., Osijek

Naklada

100 primjeraka

ISBN 978-953-296-208-6

Kazalo

Sanda Ham	
Uvodna riječ	6

Sažetci

Leopold Auburger	
Muke Stjepana Babića oko općejezikoslovnoga tumačenja posebnosti hrvatskoga jezika – opća razmatranja uz jedan Babićev članak	7
Artur Bagdasarov	
Vrijeme išće promjene u opisu normativnih priručnika	10
Marijana Bašić	
Morfološko preobilje u hrvatskom jeziku na primjeru posvojnih pridjeva izvedenih od dvosložnih i višesložnih imenica na <i>-ar</i>	10
Nataša Bašić	
Iz ostavštine Stjepana Babića: Hrvatski pravopis iz 1952.	11
Andela Frančić	
Hrvatski ojkonimi motivirani nazivom <i>orah</i> (i njegovim inačicama)	12
Igor Marko Gligorić	
Grešnici po farizeju u Lk 18, 9 – 14	13
Mario Grčević	
Zakon o hrvatskom jeziku	14
Sanda Ham	
Komisija za jezična pitanja Matice hrvatske 6. siječnja 1971. – 12. svibnja 1971.	15
Igor Ivašković	
Hrvatski jezik na područjima današnje Slovenije do 19. stoljeća	15

**Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.**

Zrinka Jelaska	
Rasipni, izgubljeni i nađeni sin – istomjesnice u hrvatskim biblijskim prijevodima	16
Mislav Ježić	
Babićevo shvaćanje o početcima hrvatskoga jezika i moj izbor jezičnih registara pri prevođenju sa sanskrta	17
Ljubica Josić	
Leksikološka razmatranja Stjepana Babića u hrvatskom dnevnom i tjednom tisku od 1960-ih naovamo	18
Amir Kapetanović	
Babićeva obrana jezika hrvatskih pisaca od krivotvorina	19
Irena Krumes	
Jezično-stilska promišljanja Stjepana Babića o slavonskim piscima	19
Mile Mamić	
Krila i let(enje)	20
Ivan Marković	
O čudnovatome hrvatskome sufiksalnome k(ljunašu)	21
Milan Nosić	
Imena mora motivirana nazivima za boje	22
Alen Orlić	
Odstupanja od pravopisne norme u pisanju vokativa	22
Zvonko Pandžić	
Od Marulića do Babića, pravci i rukavci hrvatskoga jezikoslovlja	23
Bernardina Petrović	
Rječnički prinos Stjepana Babića Hrvatskomu pravopisu (1971.)	25
Željka Rosandić	
Branitelji jezika hrvatskoga u zborniku članaka i pjesama Tisućljetni jezik naš hrvatski	26

Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

Jasna Šego

Prikaz zbornika članaka i pjesama Tisućljetni jezik naš hrvatski 27

Vlatka Štimac Ljubas

O jezičnome savjetništvu i lektorima, iznova 27

Vice Šunjić

Hrvatski kroatisti izvan Hrvatske i Stjepan Babić o
„serbokroatizmu“ (srbohrvaštini) kao političkom projektu
izraslom iz ideje o južnoslavenskoj uzajamnosti 29

Nagrada Stjepana Babića

Sanda Ham

Nagrađenik Igor Ivašković 30

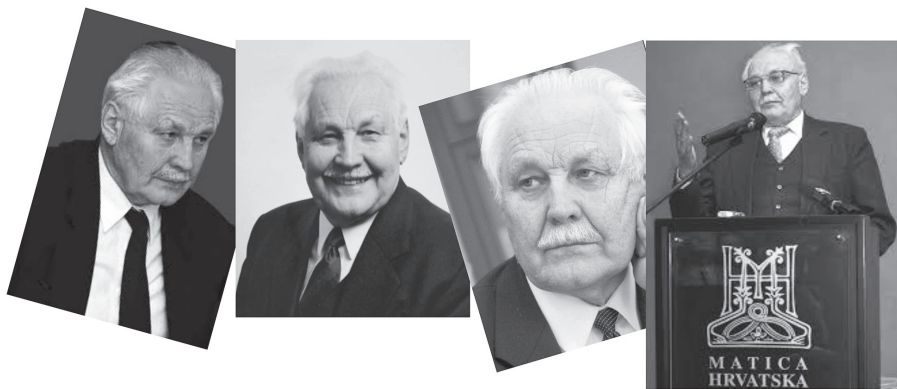
Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

UVODNA RIJEČ

Dana 29. studenoga 1925. rođen je Stjepan Babić – u skladu s tim nadnevkom, druge Dane Stjepana Babića nazvali smo Stogodišnjica Stjepana Babića. Obilježavamo ih u Zagrebu, gradu Babićeve dugovječnoga života i u Oriovcu, mjestu Babićeve rođenja, djetinjstva i rane mladosti.

Skup se upriličuje radi očuvanja i promicanja bogate Babićeve jezikoslovne baštine. On danas ne može govoriti za sebe, pa govorimo mi, njegovi učenici i prijatelji, njegova obitelj. Riječ koju je izgovarao u svojim radovima i riječ koju bi nam i danas rekao – hrvatski jezik – ugodno odjekuje u našim mislima, a skupovima koje mu posvećujemo, želimo postići da ta riječ odjekuje što dulje.

Sanda Ham

SAŽETCI

Muke Stjepana Babića oko općejezikoslovnoga tumačenja posebnosti hrvatskoga jezika – opća razmatranja uz jedan Babićev članak

dr. sc. **Leopold Auburger**
jezikoslovac u miru, Berlin

U svojem članku Hrvatski književni jezik, ponajprije njim samim, Stjepan Babić razmišlja o problemu kako općejezikoslovno tumačiti i time afirmirati „posebnost“ hrvatskoga književnoga jezika, jer po Babiću unatoč mnoštvu opisa bitnih obilježja i pojedinih jezičnih posebnosti još „nije nađena općejezična teorija po kojoj bi se ta posebnost ocijenila...“ (Jezik, god. 56., br. 5., str. 163.). Pri tome, međutim, Stjepan Babić čvrsto drži hrvatski književni jezik zasebnim jezikom „kakvoga više nema na svijetu“ (isto). Taj je tematski problem Babićeva članka, međutim, problem statusa cjelovitoga hrvatskoga jezika, a ne samo književnoga jezika.¹

Babićevo je zanimanje za taj problem sasvim razumljivo jer je u međunarodnoj slavistici, a posebice u nehrvatskoj slavistici za razdoblja jugoslavenskih država, dugo vremena pa i nakon sloma druge, komunističke Jugoslavije, dominirala ideologija serbokroatizma koji osporava samostalnost i zasebnost hrvatskoga jezika. Općenito se pri tome ističe znakovnu sličnost između hrvatskoga i srpskoga jezika i na osnovi se izabranih obilježja promiče istost obaju zasebnih jezika kao varijanata zajedničkoga i jedinstvenoga „hrvatskosrpskoga“ odnosno „srpskohrvatskoga“ jezika.

Položaj se je promijenio tek s osamostaljivanjem Republike Hrvatske kad je postalo jasno „da je hrvatski književni jezik i lingvistički poseban jezik kakvoga na

¹ U svojem radu rabim ovisno o kontekstu nazive *zaseban* (*zaseban jezik*) i *poseban* (*poseban jezik*) kao manje-više bliskoznačnice. Naziv *zaseban* i njegovi ekvivalenti uključuju kao semantičku sastavnicu s jedne strane značenje brojne predmetne jedinstvenosti i cjelovitosti dotičnoga zasebnoga jezika, a s druge strane izrazito značenje odvojenosti od drugih predmeta, tj. od drugih zasebnih jezika.

svijetu više nema, a službeno je priznat u Ustavu Republike Hrvatske.“, piše Stjepan Babić u svojem članku (nav. dj., str. 187). Tim riječima Stjepan Babić završava svoj članak, a problem, koji je bio povodom tom članku i koji je Stjepana Babića mučio – naime naći općejezikoslovnu teoriju („općejezičnu teoriju“) po kojoj bi se „posebnost“ hrvatskoga književnoga jezika mogla „ocijeniti“, ostaje neriješen, premda je njegovo rješenje u tom završetku implicitno naznačeno.

Bliska je rješenju problema Babićeva tvrdnja da je „po svojoj normi hrvatski književni jezik različit od svih drugih književnih jezika u svijetu, i to u mjeri koja nije i ne može biti zanemariva“, a da se ipak zasebnost hrvatskoga književnoga jezika osporava, i to obrazloženjem da su te razlike „nevažne“ (nav. dj., str. 183.). Ali, time osporavatelji hrvatske jezične zasebnosti pokazuju da ne smatraju te razlike „emski valjanim“, suprotno ocjeni hrvatske jezične zajednice. Tu je onda svako daljnje teoretiziranje suvišno i pomaže samo aktivna, djelotvorna obrana emske valjanosti hrvatske jezične samostalnosti. Ključni se pojam „emske valjanosti“ kako ga je odredio Kenneth Lee Pike, potanje prikazuje kasnije u članku.

Kao polazište pri rješenju problema priznanja zasebnosti hrvatskoga jezika treba najprije razjasniti pojam „sličnosti“ i to u tom prividno trivijalnom smislu da sličnosti nisu jednakosti i slični predmeti nisu jednaki predmeti. Još je Platon zbrku oko sličnosti u svojem dijalogu Sofist prepoznao kao bitan spoznajni filozofski problem. Kao jednostavne primjere za tu tvrdnju Platon navodi psa kao najpitomiju životinju i sličnoga mu vuka kao najdivljiju životinju.

Babićev se članak može tumačiti kao koncepcija izradbe „jezične identifikacijske iskaznice“, koja je s obzirom na njezin sklop opisnih i objasnidbenih oznaka sigurna od zlorabe i krivotvorenja, jer onemogućuje svaki argumentirani iskaz o identičnosti predmetnih značenja zasebnojezičnih naziva *hrvatski*, *srpski*, *bošnjački* i *crnogorski*. Takav bi opis mogao sloviti takoreći kao osobna iskaznica hrvatske jezične zajednice odnosno kao jezična iskaznica hrvatskoga naroda i kontrolni popis za varijantološku provjeru i ortolingvističku ocjenu kakvoće i stupnja hrvatskosti upitnih tekstova i sumnjivih jezičnih činjenica. Radi toga Stjepan Babić nabrāja mnoštvo posebnih, tipičnih obilježja hrvatskoga književnoga jezika.

Anglosaski je matematičar i filozof Alfred North Whitehead (1861. – 1947.) općenito odredio Platonovu spoznaju u svojem glavnom djelu *Process and Reality* (Proces i stvarnost) kao spoznajnoteorijsko i metodološko osnovno načelo. Kako bi se izbjegla

navedena vrsta varke („delusive perception“), nužno je „... to connect the *behaviour* of things with the *formal nature* of things. The behaviour apart from the things is abstract, and so are the things apart from their behaviour.“ (‘... povezati *ponašanje* stvari s *formalnom prirodom* stvari. Ponašanje koje je odvojeno od stvari, apstraktno je, kao i stvar odvojena od svojega ponašanja.’)² Jasno je da je serbokroatizam „stvari“, naime sustav hrvatskih jezičnih znakova, odijelio od „ponašanja“, naime od hrvatske jezične zajednice i njezinih članova Hrvata kao stvaratelja i nositelja hrvatskoga jezika. A upravo je to odjeljivanje metodološko polazište serbokroatističke argumentacije protiv zasebnosti hrvatskoga jezika.

Američki je jezikoslovac i antropolog Kenneth Lee Pike (1912. – 2000.) Whiteheadovo načelo, može se reći, u svojoj općoj „tagmemskoj“ teoriji o jeziku i strukturi ljudskoga ponašanja, a osobito u svojim fonološkim radovima implicitno jezikoslovno primjenjivao.³ Temeljno je pri tom Pikeovo uvođenje pojma „emske“ („emic“) valjanosti („emic unit“ „emska jedinica“), znači semiotičkim subjektima priznate valjanosti dotičnih jezičnih odnosno drugih znakovnih činjenica kao takvih, i zahtjev da se u proučavanju obazire na nj („emic perspective; emic standpoint“), kao naprimjer u fonologiji na „foneme“ kao „fonemske“ jedinice u oprjeci prema pukim akustičkim glasovima u fonetici. Pikeov je semiotički pojam „emske valjanosti“ ne samo omogućio protiv serbokroatističke ideologije dokazati samobitnost i zasebnost hrvatskoga jezika, a posebice hrvatskoga književnoga jezika, nego i pripadnost čakavštine i kajkavštine cjelovitomu hrvatskomu jeziku kao njegovih integralnih, podsustavnih, lektalnih sastavnica.⁴

Zaključak je rasprave da je tematski problem Babićeva članka primjenom semiotičkoga pojma „emske valjanosti“ rješiv.

² Alfred North Whitehead, 1979., *Process and Reality, An Essay in Cosmology*, The Free Press, New York, str. 94.

³ Usp. posebice Kenneth Lee Pike, 1967., *Language in Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior*, 2. izd., De Gruyter Mouton, The Hague

⁴ Usp. Mario Grčević, 2023., *Razgovor s prof. dr. sc. Marijem Grčevićem o hrvatskom jeziku u normama Međunarodne organizacije za normizaciju (ISO) i djelovanju organizacije SIL International*; <https://www.hkv.hr/razgovori/41250-razgovor-s-prof-dr-sc-marijem-grcevicem-o-hrvatskom-jeziku-u-normama-medunarodne-organizacije-za-normizaciju-iso-i-djelovanju-organizacije-sil-international.html>

Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

**Vrijeme išće promjene
u opisu normativnih priručnika**

dr. sc. **Artur Bagdasarov**
jezikoslovac u miru, Moskva

U izlaganju se na osnovi pojedinih riječi u normativnim priručnicima IHJ (Školski rječnik hrvatskoga jezika, Hrvatsko strukovno nazivlje, Hrvatski mrežni rječnik) raščlanjuje njihov opis definicija i normativnih uputnica. Razvidna je katkad nedosljednost, nesređenost i nelogičnost u opisu pojedinih načela normativne hijerarhije. Predlaže se opisivati i objavljivati suvremene normativne priručnike ne metodom neprestanih savjeta i usporedaba vlastitoga jezika sa srodnim, nego polaziti od današnje jezične situacije normativnoga razvitka u 21. stoljeću i to prema normama, pravilima i zakonitostima upravo hrvatskoga jezika. Jezik je jedno od svojstava i obilježja osebnosti državnoga suvereniteta.

**Morfološko preobilje u hrvatskom jeziku
na primjeru posvojnih pridjeva izvedenih
od dvosložnih i višesložnih imenica na -ar**

izv. prof. dr. sc. **Marijana Bašić**
Sveučilište u Zadru

Morfološko preobilje (engl. *overabundance*) odlika je morfološki bogatih jezika, a podrazumijeva pojavu dvaju ili više oblika jedne riječi istoga gramatičkoga značenja. U hrvatskom se jeziku očituje primjerice pri sklonidbi imeničkih izvedenica na *-ar* (nastavci *-om* i *-em* u instrumentalu jednine) i pri izvođenju posvojnih pridjeva od tih imenica (sufiksi *-ov* i *-ev*). Istraživanje morfološkoga preobilja na primjeru dvosložnih imeničkih izvedenica na *-ar* (Bašić, u tisku) rezultiralo je spoznajom da instrumentalne obličnice na *-om* i *-em* odnosno oblici posvojnih pridjeva na *-ov* i *-ev* nemaju isti status, tj. da su prave dublete češće pri proizvodnji posvojnih pridjeva

Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

nego pri proizvodnji instrumentala jednine imeničkih izvedenica na *-ar* koje znače vršitelja radnje. Osim toga, jednakovrijedni su oblici bili češći u skupini posvojnih pridjeva tvorenih od dvosložnih imeničkih izvedenica s kratkosilaznim naglaskom nego u skupini posvojnih pridjeva tvorenih od dvosložnih imeničkih izvedenica s kratkouzlaznim naglaskom. Ovim se istraživanjem stoga nastoji dati uvid u status suparničkih oblika posvojnih pridjeva izvedenih od dvosložnih, ali i višesložnih imenica na *-ar*. Na temelju primjera ekscerptiranih iz dvaju mrežnih korpusa hrvatskoga jezika (*hrWaC* i *MaCoCu*) pomoću omjera frekvencija (Bermel i Knittl 2012.) utvrdit će se položaj posvjedočenih suparničkih oblika posvojnih pridjeva u dvama korpusima, a potom usporediti status suparničkih oblika posvojnih pridjeva izvedenih od dvosložnih i od višesložnih imenica te status suparničkih oblika s obzirom na naglasak ishodišne imenice i izvedenoga posvojnoga pridjeva. Rezultati istraživanja pridonijet će istraživanju pojave preobilja u tvorbenoj morfologiji, a mogu poslužiti i (ne)izvornim govornicima hrvatskoga jezika pri odabiru inačice koja prevladava u uporabi.

Iz ostavštine Stjepana Babića: Hrvatski pravopis iz 1952.

dr. sc. **Nataša Bašić**

leksikografska savjetnica u miru, Zagreb

Dio bogate građe koju je prikupio tijekom svoga višedesetljetnoga rada Stjepan je Babić ustupio već za života svojim učenicima i studentima sa željom da nastave istraživačkim putom koji je utro i golemim prinosom ostavio hrvatskomu jezikoslovlju. Zauzimanjem moje malenkosti Leksikografski je zavod godine 2016. objavio Hrvatski mjesni rječnik na temelju terenske građe čije je prikupljanje organizirao i vodio Stjepan Babić 1975. – 2000., a Zavod građu otkupio, dopunio i doradio donijevši usporedno dijalektalne i standardne oblike s naglascima.

U knjizi Vukovci i hrvatski standardni jezik u poglavlju Poslijedeklaracijska unitaristička previranja upotrijebila sam građu upravo iz Babićeva arhiva, koja se odnosila na njegov angažman u Leksikografskom zavodu pri izradbi natuknica o

Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

hrvatskom jeziku i pravopisu u zavodskim izdanjima, kao i njegovu dokumentaciju novinskih izrezaka raznovrsnih filološko-lingvističkih tema, nalijepljenih u bilježnice A4 formata, koja obuhvaća 29 svezaka.

S posebnom mi je napomenom ostavio malu kuvertu sa zadatkom da napišem članak o izrađenom i nikad objavljenom hrvatskom pravopisu iz prednovosadskoga razdoblja. Na naslovnici ispisanoj njegovom karakterističnom zelenom tintom stajalo je: *Hrvatski pravopis iz 1952. Spašene ceduljice Klaićeva rukopisa nakon poplave i rasula cjeline. Skupio i sačuvao Stj. Babić.* Iz kratke napomene razabire se da je rukopis pravopisa stradao godine 1964. tijekom katastrofalne poplave koja je pogodila Zagreb izlivanjem rijeke Save. U kuverti je 37 kataloških dobro očuvanih papirnih listića sive boje formata 14 x 9 cm. Na njima su abecednim redom strojopisom ispisane početne natuknice slova *S* od *sabòt* do *savìtlati*, a rukom Bratoljuba Klaića crnom su tintom nizu dodane ispuštene natuknice te naglasci s napomenama.

U radu se raspravlja o sociolingvističkom okružju u kojem je Pravopis hrvatskoga književnog jezika nastao, što je sadržavao, zašto Savjet za prosvjetu 1954. nije odobrio njegovo tiskanje nego je uputio Hrvatsko filološko društvo, pri kojem je pravopis izrađen, na pravopisni dogovor sa srpskom stranom te kako je najposlije postao hrvatskom sastavnicom Novosadskoga pravopisa. Na kraju je osvrt na Klaićev naglasni sustav kanonskoga novoštokavskoga daničićevskoga modela, kojemu je prvo Stjepan Ivšić, a poslije i Dalibor Brozović, suprotstavio potrtu hrvatsku naglasnu normu.

**Hrvatski ojkonimi motivirani nazivom *orah*
(i njegovim inačicama)**

prof. dr. sc. u trajnom izboru **Andela Frančić**
Filozofski fakultet, Zagreb

Uvodni dio rada kratak je osvrt na ojkonimiju motiviranu nazivima iz biljnoga svijeta, na terminološku problematiku u vezi s tom ojkonimijskom skupinom i na *orah* u slavenskoj mitologiji.

Središnji dio rada počinje prikazom povijesne zasvjedočenosti hrvatskih ojkonima motiviranih nazivom *orah* (i njegovim inačicama), a nastavlja se raščlambom ojkonima spomenute motivacije koji danas u Hrvatskoj imaju status samostalnoga naselja. Osobita se pozornost posvećuje fonološkim i tvorbenim značajkama tih ojkonima te njihovu razmješčaju (koji se prikazuje na zemljovidu).

U završnom se dijelu rada sumiraju uočene značajke tematiziranih ojkonima te se upozorava na važnost čuvanja dijalekatnih sastavnica u njima jer su oni svjedoci protega pojedinoga narječja u hrvatskom dijalekatnom pejzažu.

Grešnici po farizeju u Lk 18, 9 – 14

doc. dr. sc. **Igor Marko Gligorić**
Filozofski fakultet, Zagreb

U radu se jezično (dijelom i egzegetski) raščlanjuje prispodoba o farizeju i cariniku iz Lukina Evanđelja. Polazi se od trenutka u kojemu Isus izriče prispodobu onima „koji se pouzdavahu u sebe da su pravednici, a druge podcjenjivahu” (Lk 18, 9). Morfosintaktički i semantički analizirat će se gradba značenja u različitim biblijskim prijevodima spomenutoga evanđeoskoga teksta na hrvatski jezik. Pri tom će se posebna pozornost usmjeriti na farizejevo imenovanje ljudi koje govornik smatra lošima, tj. onima s kojima se ne može identificirati, onima zbog kojih mu je drago što nije s njima u istoj kategoriji. Tako će se usporednom raščlambom prikazati značenjski opseg grijeha onih koje navodi farizej, prepoznat će se vrsta grijeha te odnos prema onome prema komu se konkretan grijeh čini. Izbor leksema u prijevodima s istoga izvornika odražava prevoditeljevo razumijevanje evanđeoskoga teksta, ali utječe i na recepciju biblijskoga teksta u hrvatskoj govornoj zajednici. Stoga će se raščlaniti nizovi i vrste suprotnica koje funkcioniraju kao bliskoznačnice u kojem drugom jezičnom okružju te će se razložiti posljedice porabe različitih leksema, posebice iz perspektive recepcije svetoga teksta kršćana.

Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

Zakon o hrvatskom jeziku

prof. dr. sc. **Mario Grčević**

Fakultet hrvatskih studija, Zagreb

U radu će se analizirati razlike između Zakona o hrvatskom jeziku (NN 14/2024) koji je Hrvatski sabor usvojio 26. siječnja 2024. i nacрта Zakona o hrvatskom jeziku Matice hrvatske koji mu je prethodio i bio poticaj za njegovo donošenje. Matica hrvatska oformila je 9. prosinca 2021. Radnu skupinu za izradbu nacрта Zakona o hrvatskom jeziku u sastavu Stjepan Damjanović, Mario Grčević (voditelj Radne skupine), Mislav Ježić, August Kovačec i Tomislav Stojanov. Prvi sastanak Radne skupine održao se 10. siječnja 2022., a 22. travnja 2022. Radna skupina usvojila je nacrt Zakona o hrvatskom jeziku. Predsjedništvo Matice hrvatske i Glavni odbor prihvatili su jednoglasno nacrt Radne skupine na svojim sjednicama 19. rujna 2022. godine. Radna skupina dotjerala je tekst 20. siječnja 2023., a predsjednik Matice hrvatske Miro Gavran uputio ga je 7. veljače 2023. ministru znanosti i obrazovanja Radovanu Fuchsu s prijedlogom da se uputi i usvoji u Hrvatskom saboru. Unatoč otporima pojedinaca i medija, veći dio hrvatske javnosti s oduševljenjem je prihvatio inicijativu Matice hrvatske. To su pokazale, među ostalim, i ovacije na svečanom obilježavanju 180. obljetnice Matice hrvatske u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu 13. lipnja 2022., kojemu je nazočio, među ostalim, i predsjednik Vlade Republike Hrvatske Andrej Plenković.

Kako se ne bi ugrozilo donošenje Zakona o hrvatskom jeziku, tekst koji je izradila Radna skupina Matice hrvatske, a koji je 7. veljače 2023. upućen ministru znanosti, nikada nije objavljen. Njegove specifičnosti u odnosu na Zakon o hrvatskom jeziku (NN 14/2024) bit će po prvi put predočene u ovom radu.

Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

**Komisija za jezična pitanja Matice hrvatske
6. siječnja 1971. – 12. svibnja 1971.**

dr. sc. **Sanda Ham**
sveučilišna profesorica u miru, Osijek

U radu se govori o djelovanju Komisije za jezična pitanja Matice hrvatske koja je osnovana 6. siječnja 1971., a 12. svibnja 1971. donijela je odluku o izradi Hrvatskoga pravopisa. U ta četiri mjeseca Komisija je presudno utjecala na hrvatski jezik, kulturu i politički život – pokrenula je povlačenje hrvatskih potpisa s Novosadskoga dogovora, donijela izjavu o otkazivanju Novosadskog dogovora, pokrenula izradu Hrvatskoga pravopisa, odredila autore, načela i izdavača budućega pravopisa.

Način izrade pravopisa Komisije za jezična pitanja iz 1971. preuzelo je i Jezično povjerenstvo Matice hrvatske 1993. Načela koja je postavilo Jezično povjerenstvo 1993. ponešto su drugačija od načela postavljenih 1971. i u radu se potanko uspoređuju i opisuju.

Hrvatski jezik na područjima današnje Slovenije do 19. stoljeća

izv. prof. dr. sc. **Igor Ivašković**
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Ljubljani

U članku se prikazuju rezultati istraživanja prisutnosti hrvatskoga lingvonima na području današnje Republike Slovenije do 19. stoljeća. Izvori ukazuju na snažnu upotrebu oznake „hrvatski“ kako za jezik tako i etnicitet stanovništva u Beloj krajini. Međutim, od kraja 18. stoljeća jača slovenski utjecaj, a pripadnost Kranjskoj postupno dovodi do asimilacije Hrvata. Slična situacija zabilježena je u području Kostela, koje je zbog njemačkog kočevskog otoka bilo jezično izolirano od ostataka slovenskih regija. Stanovništvo se stoga snažno povezalos Gorskim kotarom i prihvatilo hrvatski identitet, što potvrđuju brojni historiografski izvori iz 16. i 17. stoljeća. Hrvatski se jezik zadržao do 19. stoljeća i u mjestima poput Čateža i Velike

Doline. U sjeveroistočnim dijelovima današnje Slovenije, posebice u Prekmurju i Prlekiji (južna Štajerska), hrvatski lingvonim prvi se put pojavljuje u 17. stoljeću. Iako dio historiografije smatra da nije bio široko prihvaćen, dokumenti iz 18. stoljeća potvrđuju njegovu ustaljenu upotrebu u donjem Prekmurju. Premda hrvatski lingvonim postupno nestaje u 19. stoljeću, hrvatski jezični i kulturni utjecaji u tim su područjima ostali prisutni i kasnije.

Rasipni, izgubljeni i nađeni sin
– istomjesnice u hrvatskim biblijskim prijevodima

dr. sc. **Zrinka Jelaska**
sveučilišna profesorica u miru, Zagreb

U radu se raspravlja o raznolikim rješenjima istih mjesta izvornika u (hrvatskim) prijevodima, poglavito leksičkima. Drugim riječima, pokazat će se kako riječi upotrijebljene kao da su istovrijednice mogu značiti nešto isto, slično ili međusobno posve različito (primjerice *stoka*, *bogatstvo* i *imanje*). One mogu izricati i neki vid značenja sadržanoga u izvorniku, ali ne uvijek, pa im je katkada jedina povezanost među odabranim prijevodnim rješenjima isto mjesto u izvorniku, stoga su i nazvane istomjesnicama. Onima koji ih primaju, a ne uspoređuju ih s izvornim tekstom, ta veza uopće ne mora biti poznata pa se u različitim prijevodima katkada susreću s (vrlo) različitim značenjima.

Građa će uglavnom biti tekst o izgubljenomu i nađenomu sinu (Lk 15, 11-32) u pedesetak hrvatskih biblijskih prijevoda ili izdanja. Neke su od istomjesnica iste riječi ili njihove inačice, druge istoznačnice, treće nadređenice ili podređenice. Četvrte su istoupunice (riječi različita značenja koje upućuju na isti izvanjezični pojam, primjerice *kći*, *djevojčica*, *dijete*, *djevojka* koje se odnose na Jairovu kćer).

**Babićevo shvaćanje o početcima hrvatskoga jezika i
moj izbor jezičnih registara pri prevođenju sa sanskrta**

profesor emerit **Mislav Ježić**
Filozofski fakultet, Zagreb

U svojem prinosu za zbornik Čuvar hrvatskoga jezika, u čast Stjepanu Babiću, Mario Grčević obradio je vrlo bitnu temu: Prinos Stjepana Babića raspravi o postanku hrvatskoga književnoga/standardnoga jezika. Tu je, kako naslov kaže, obradio rasprave između Dalibora Brozovića, Mate Šimundića, Radoslava Katičića i Stjepana Babića o postanku hrvatskoga standardnoga ili književnoga jezika. U tim raspravama Brozović je utvrdio da je hrvatski novoštokavski standardni jezik u biti već prisutan u prosvjetiteljskih pisaca XVIII. stoljeća i time rušio ideološki utemeljeno tumačenje po kojem je on uveden tek u doba Karadžića i Gaja. Brozović je pritom uveo u hrvatsko jezikoslovlje i zastupao naziv „standardni jezik“, a ne „književni jezik“. Time je jamačno svoju misao učinio preciznijom. Babić je, međutim, postupno otkrivao argumente da se standardizacijski proces može prepoznati već u XVII., pa i XVI. stoljeću u hrvatskome jeziku. Pritom je radije jezik zvao hrvatskim književnim jezikom, nego standardnim iako je taj naziv smatrao bliskoznačnicom. U tome dijelom i jest razlika u argumentaciji.

Nedavno smo u Zakonu o hrvatskom jeziku i, pogotovo, u zaključcima Vijeća za hrvatski jezik odlučili napraviti razliku između pojmova „hrvatski jezik“, „hrvatski standardni jezik“, ali i „hrvatski književni jezik“. To razlikovanje unosi dodatni red u raspravu između Babića i Brozovića. Druga je razlika među njima bila, kako ističe Grčević, u „precjenjivanju pojma novoštokavštine u standardizacijskome procesu“ u Brozovića. Moglo bi se reći da je Katičić s radošću prihvatio Brozovićevu tezu o početku standardizacije u XVIII. stoljeću, o čem svjedoče članci koje Grčević navodi, ali da je do svoje knjige Hrvatski jezik, u bitnome prešao na stranu koju je zastupao Babić. Osim toga, u krug rasprave vrijedi uvesti i Vladimira Horvata i njegova istraživanja o djelu Bartula Kašića. Nastojat će prvo razbistriti pojmove kojima su se naši veliki jezikoslovci služili u toj raspravi. A onda pokazati kako sam pri prevođenju sanskrtske književnosti na hrvatski književni jezik zatrebao jezično, oblikovno i stilsko bogatstvo cjelokupne hrvatske književnosti, najmanje od XVI.

Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

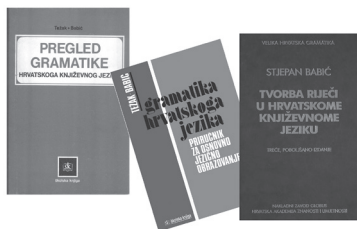
stoljeća, da bih primjereno, pa čak i točno, mogao prevesti sadržaje i književne vrijednosti izvornika.

Bojao sam se da će s gledišta hrvatskih vukovaca, koji još uvijek vladaju podsviješću hrvatskih jezikoslovaca, moj prijevodni trud biti ili osuđen ili prešućen. No, suprotno mojemu očekivanju, hrvatski književni krugovi dodijelili su tim prijevodima već tri nagrade za književno prevodilaštvo. Ako u jezikoslovlju i filologiji postoji istraživački pokus ili eksperiment, onda bih mogao reći da je moj prevodilački eksperiment potvrdio Babićeve teze o postanku hrvatskoga književnog jezika.

**Leksikološka razmatranja Stjepana Babića
u hrvatskom dnevnom i tjednom tisku od 1960-ih naovamo**

naslovna izv. prof. dr. sc. **Ljubica Josić**
Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb

U izlaganju se analiziraju leksikološki prilozi koje je akademik Stjepan Babić objavljivao u hrvatskoj periodici od 1960-ih naovamo. Od više od 20 članaka, pretežno objavljenih u Hrvatskom slovu, Hrvatskom tjedniku i Vjesniku, manjim brojem u Brodskom listu, Glasu Koncila i Nedjeljnoj Dalmaciji, dio je pretiskan u knjigama Hrvatska jezikoslovna čitanka (1990.) i Hrvatski jučer i danas (1995.). Stoga se izlaganje usredotočuje na one bibliografske jedinice što su ostale razasute po hrvatskoj periodici, a kojima je akademik Babić, raspravljajući primjerice o odnosu leksema „ponekad“ i „nekad“, „veoma“ i „vrlo“ te „štovati“ i „poštovati“, pridonio popularizaciji leksikoloških tema u široj javnosti. Time se nastoji dati potpunija slika bogata opusa akademika Babića, kao i uputiti na jezične i političke prilike njegova jezikoslovnoga djelovanja.

Babićeva obrana jezika hrvatskih pisaca od krivotvorina

Amir Kapetanović

znanstveni savjetnik u trajnom izboru, Institut za hrvatski jezik, Zagreb

U prilogu se raščlanjuju kritički osvrti Stjepana Babića u kojima se raspravlja o postupcima u priređivanju i objavljivanju tekstova hrvatskih pisaca (npr. Frana Mažuranića, Ivane Brlić-Mažuranić, Augusta Šenoec, Petra Preradovića) i prinosi u kojima se Babić zalagao za ona tekstološka načela u izdavačkoj djelatnosti koja bi zapriječila krivotvorine jezika hrvatskih književnih djela (npr. Kako treba izdavati starije hrvatske pisce, 1997.; Za prestanak izdavanja hrvatskih književnih djela s krivotvorenim jezikom, 1998.). Stjepan je Babić kao jezikoslovac argumentirano raskrivao mnoga izdavačka posrnuća i ukazivao na to kako dalekosežne mogu biti posljedice takvih postupaka za jezikoslovne zaključke.

Jezično-stilska promišljanja Stjepana Babića o slavonskim piscima

doc. dr. sc. **Irena Krumes**

Sveučilište u Slavanskom Brodu

Stjepan Babić se kao jezikoslovac povremeno bavio jezikom pisaca među kojima se izdvajaju oni iz Slavonije. Godine 2009. izašla je u Slavanskom Brodu zbirka njegovih članaka Hrvatski jezik slavonskih pisaca koja najvećim dijelom obuhvaća jezično-stilske analize i promišljanja jezika starijih pisaca.

U radu će se dati uvid u jezično-stilski pristup jeziku slavonskih pretpreporodnih, preporodnih i poslijepreporodnih pisaca. Kroz različite metode analize jezika pojedinih pisaca koji su djelovali od 18. do 20. stoljeća moguće je prepoznati elemente dijakronijskog istraživanja leksika (Velikanović, Čevapović, Jaić) kao i komparativni tekstološki pristup (Baraković – Velikanović), odnos prema tuđicama i purizam, razdvajanje analize slovopisa i pravopisa (Čevapović). Time je Stjepan Babić postavio poticaje i smjerokaze daljnjim istraživanjima jezika u dijakroniji iako je ponaprije bio znanstvenik uronjen u suvremeni hrvatski jezik.

Krila i let(enje)

dr. sc. **Mile Mamić**
sveučilišni profesor u miru, Zadar

U središtu su istraživanja zapravo dva glagola – *kriti* i *letjeti* i njihovo leksičko gnijezdo, a riječi *krila* i *let(enje)* gotovo najčešće pojavnice tih dvaju leksičkih gnijezda, koje su uzročno-posljedično vrlo povezane, te se međusobno zamjenjuju, dopunjuju, isprepleću. Autor najprije promatra glagol *kriti* i pokazuje što se sve krije u njemu od praslavenskog do danas. Pokazuje kako je taj glagol dobivao razne prefikse, infikse, sufikse i razne prijevojne stupnjeve u korijenu. Ističe da je u vezi s tim glagolom ne samo *krilo*, *krilce*, *kriliti*, *krilat*, *krilatica*, nego i *krov*, *krovni*, *pokrovitelj*, *pokroviteljstvo* (što mu daje dojam visine). Izvedenica *kriliti*, *okriliti*, *zakriliti* „darovala“ nam je nekoliko važnih riječi: *okrilje*, *zakrilnik*, *zakrilnica*, *zakrilništvo*. Srodna je tomu grčka riječ *kryptein* „tajiti, skrivati“, a značenjski i europeizam protektor „zaštitnik“ (lat. *tectum* „krov“). Očito su dva temeljna značenja glagola *kriti*: „tajiti“ i „štiti, čuvati, braniti“. Litavski pokazuje da se nekoć u korijenu riječi *kriti* krilo i značenje „trčati, brzo hodati“ i „letjeti“, ali se to značenje u hrvatskom gotovo izgubilo. Našem su glagolu „podrezana“ krila. Ne može više *letjeti*, ali su krila ostala najvažniji aerodinamički dijelovi zrakoplova.

Autor zatim prelazi na istraživanje drugoga glagola – *letjeti* i njegove najčešće pojavnice *let(enje)*. Ističe čovjekovu težnju da može letjeti i ostati čovjek. Od prvih letača, Dedala i Ikara, do današnjih svemirskih letjelica puno se je toga izdogađalo u ljudskoj povijesti, ali Bog je Bog, čovjek je čovjek, ptica je ptica, anđeo je anđeo. Ali Anđelovim navještenjem i Marijinim pristankom Sin Božji postao je čovjekom i ostao Bogom. Zemlja i Nebo su se zauvijek međusobno zbližili, prijateljili. U duhovnom smislu i čovjek može letjeti snagom duha (Duha). Srebrna *krila* nam pjevaju: „Raširi *krila*, rođen si za *let!*“ Tin Ujević u pjesmi Igračka vjetrova gotovo nam zapovijeda da *letimo*: „*Leti...* za *let* si, dušo, stvorena!“ A snažni duhovni pisac profesor Tomislav Ivančić zanosno je to isticao i ponavljao jer je u tom vidio smisao čovjekova života: *Poletjeti* u zagrljaj, pod *okrilje* svoga Stvoritelja, svoga Oca Nebeskoga. Sin Božji je zato i „*doletio*“ u *krilo* Djevice da bi osposobio čovjeka za „*let*“ Nebeskomu Ocu u Božje Kraljevstvo, gdje je, vjerujem, i naš Stjepan Babić.

Na kraju autor navodi kako se riječ *krilatica* natjecala kao naziv za „ptičurinu“ – *avion*. Ističe da u standardnom hrvatskom jeziku *krilo* više nije tvorbena riječ, iako je etimolozi objašnjavaju kao „sredstvo za letenje“. U zrakoplovstvenom nazivlju prevladali su nazivi *let*, *letenje*, *letjelica*, *sletjeti*, *uzletjeti*, *uzletište*...

Zato je moja mala unučica Maja 4 – 5 godina, slažući od kockica zrakoplov, dvaput odgovorila jednako na moje pitanje: Što radiš? Odgovorila mi je: Moram dovršiti *letašca*. Njoj očito *krila* nisu dovoljna da bi njezin zrakoplov mogao *letjeti*. Njoj trebaju: *letašca*.

O čudnovatome hrvatskome sufiksalsnome k(ljunašu)

prof. dr. sc. **Ivan Marković**
Filozofski fakultet, Zagreb

U teoriji tvorbe riječi ne postoji sloga oko toga treba li tvorbenu osnovu povezivati s pojedinom vrstom riječi, tj. treba li joj pridruživati pojedina sintaktička svojstva. Ima teoretičara koji to smatraju univerzalnom pretpostavkom (npr. Aronoff, 1976.), ima onih koji tu jaku pretpostavku uvjerljivo dovode u pitanje (npr. Plag, 2004.). U hrvatskoj je derivatologiji uobičajeno izvedene oblike dovoditi u tvorbenu vezu s osnovama koje pripadaju pojedinoj vrsti riječi (usp. Babić, 1986., Barić i dr., 1995.). U tome hrvatska derivatologija nije drugačija od mnogih drugih. Jedan od razloga zašto je takav pristup praktičan jest univerzalna činjenica da su npr. sufiksi koji bi se plodno dodavali osnovama koje načelno pripadaju različitim vrstama riječi tipološki rijetki. Afiksi takvih odlika kadšto se zovu transkategorijskima (usp. Plungjan, 2011./2016.).

U izlaganju će se upozoriti na hrvatski sufiks *-k-*, koji se s deminutivnim ili nje-mu bliskim značenjem može dodavati osnovama koje načelno pripadaju različitim vrstama riječi: glagolima (npr. *kopati* – *kopkati*), imenicama (npr. *anđeo* – *anđelak*), pridjevima (npr. *nejak* – *nejačak*, usp. Babić, 1986.), priložima (npr. *malo* – *malko*), čak brojevima (npr. *deset* – *desetak*, značenje približnosti). Obradena jezična građa nužno će potegnuti teorijsko pitanje morfemske raščlambe i općenito kriterija uspostave morfema.

Imena mora motivirana nazivima za boje

dr. sc. **Milan Nosić**
sveučilišni profesor u miru, Rijeka

Antički su narodi strane svijeta označavali bojama pa su tako crnom bojom označavali sjever, bijelom – zapad, crvenom – jug i plavom, odnosno zelenom – istok. Označavanje strana svijeta bojama bilo je poznato u prednjoj i srednjoj Aziji sve do Indije na istok, zatim u južnoj Europi i sjevernoj Africi. U tom dijelu svijeta bila su i tri velika mora, Crno, Crveno i Sredozemno, koja su npr. antički narodi Male Azije imenovali prema stranama svijeta pa im je Crno more bilo na sjeveru, Crveno na jugu, a Sredozemno na zapadu.

Odstupanja od pravopisne norme u pisanju vokativa

Alen Orlić, prof.
Klasična gimnazija u Zagrebu

U radu se nakon uvodnih napomena o vokativu daje pregled napisanoga o vokativu u suvremenim pravopisima hrvatskoga jezika, odnosno navode se pravopisna pravila u vezi s upotrebom vokativa u pisanom tekstu, a zatim se navode primjeri odstupanja od tih pravopisnih pravila. Iako u većini slučajeva ne utječe na značenje i razumijevanje teksta, u radu je prikazano da odstupanje od pravopisne norme u pisanju vokativa katkad može prouzročiti priopćajni nespo razum. Uočeno je da je nebilježanje zareza u pisanju vokativa posebice često kad je vokativ uz usklik te se stoga u radu predlaže da se u budućim izdanjima pravopisa hrvatskoga jezika naglasi da se vokativ treba odjeljivati zarezom i kad se nalazi uz usklik.

**Od Marulića do Babića,
pravci i rukavci hrvatskoga jezikoslovlja**

Zvonko Pandžić

viši studijski savjetnik u trajnom izboru

Würzburg

Život svake moderne kulture (*Kulturnation*), tako i hrvatske, jest njezino jedinstvo. Kulturno jedinstvo Hrvata očituje se i proživljava na različite načine, prije svih inih zajedničkom „kućom bitka“ – *hrvatskim jezikom*, koji je po Ustavu službeni jezik Republike Hrvatske i jedan od triju službenih jezika u Bosni i Hercegovini. To su danas neprijeporne činjenice. Ne tako davno, bilo je to vrijeme Jugoslavije i jugoslavistike, te su činjenice bile žestoko osporavane i prisilno potiskivane. Jezikoslovac Stjepan Babić predvodio je na hrvatskoj strani višedesetljetnu mukotrpnu borbu za znanstveno i ustavno priznanje samostojnosti hrvatskoga jezika. Jedan od argumenata bio mu je, uza sve slovopisne, fonopisne, morfološke, sintaktičke i leksičke osobine, i *povijesna protežnica* kontinuiranoga razvoja narodnojezične pismenosti i usporedne jezikoslovne refleksije o hrvatskome jeziku. Tu refleksiju donose hrvatske povijesne gramatike i rječnici odnosno višestoljetna izgradnja leksičkoga korpusa hrvatskoga jezika.

Jezična politika hrvatskih jugonacionalista i srbijanskih jezikoslovaca u drugoj polovici 20. stoljeća nijekala je postojanje hrvatskoga književnoga jezika prije „Vuka i Gaja“ radi nametanja jedinstvenoga srpskohrvatskoga/hrvatskosrpskoga jezika s dvjema standardnim varijantama. Razlog je bio jednostavan: Srbi prije 19. st. nisu uopće imali književnost na narodnom jeziku, uvode ga u škole u Srbiji tek 1868. god. Zato su neki od njihovih jezikoslovaca i političara dugo vremena nastojali hrvatsku književnost prije toga, navlastito onu iz Dubrovnika, proglasiti srpskom, u novije vrijeme i zajedničkom srpsko-hrvatskom. Jezik te književnosti bio bi također jedan zajednički, ali isključivo regionalni (čakavski, kajkavski, staroštokavski), nijećući da ga je bilo u prestižnoj uporabi sve do tobože nasilnoga standardiziranja u 19. st.

I neki su hrvatski jezikoslovci prihvatili deskriptivni metajezični pristup povijesti razvoja hrvatskoga jezika koji sam još davno nazvao „metodologijski serbokroati-

zam“. Taj pristup počiva na dvama *proleptičkim anakronizmima*, samo tako moglo se fingirati početke zajedničkoga jezika u 19. st. S jedne strane rabi se dijalekatna tipologija hrvatskoga jezika, u teoriji je ona razvijena tek u 19. i 20. st. (čakavski, štokavski, kajkavski), koja se onda neutemeljeno projicira unatrag na sva minula stoljeća. S druge se strane na doksografijskoj razini u hrvatske povijesne gramatike i rječnike projiciraju gramatičke kategorije današnje strukturalne lingvistike, iako su sve hrvatske i ine povijesne gramatike i rječnici do 1814. pisani u drugačijoj povijesnoj jezikoslovnoj teoriji i gramatičkoj kategorizaciji (tradicionalna semantička/racionalna gramatika). Jezikoslovna historiografija je odavno prepoznala problematiku i razvila modele adekvatnije tipizacije povijesnoga razvoja nacionalnih književnih jezika, primjerice razvoj izgradnjom i postupnim nadkrivanjem dijalekata (*Dachsprache*, *Ausbausprache*, Kloss, Muljačić), ili pak, metodama povijesne sociolingvistike. Ta podrazumijeva i propitivanje povijesnih silnica (akademija, škola, tiskovina u prestižnoj liturgijskoj uporabi i sl.) koje su nakon izuma tiska prepoznale potrebu i forsirale izgradnju općenarodnoga književnoga jezika na širokom području međusobno srodnih dijalekata.

Za razvoj hrvatskoga jezika, umjetničke i svake prestižnije književnosti na narodnojezičnoj osnovi, odlučujući poticaj dolazi iz Italije zahvaljujući Marku Maruliću (1450. – 1524.). Prepoznao je u svoje doba važnost širenja narodnoga jezika u Italiji (*volgare illustre*) preko popularnosti Danteova djela *Divina commedia* i njegova teorijskoga spisa na latinskom *De vulgari eloquentia*. Marulić je svoj jezik zvao *harvacki*, a danas ga neki marulisti nazivaju arbitrarno i *promiscue* staročakavski, istočnočakavski ili južnočakavski. To nije samo anakronizam u dijalektologiji, nego je i u teoriji suvremene povijesne sociolingvistike potpun promašaj. Naime, Marko Marulić je uveo, nakon mnogo stoljeća starohrvatskoga jezika na glagoljskom hrvatsko-staroslavenskom amalgamu, statusnu promjenu (*status planning*) u hrvatski jezik: hrvatski narodni jezik postaje osnovom svekolike umjetničke i prestižne pismenosti. Dijalekatne inačice u rječniku ili pravopisu, u Italiji ih je bilo više od dvadeset, pripadaju međutim izgradnji korpusa koji traje u kontinuitetu (*corpus planning*), a ne izboru statusa (*status planning*) hrvatskoga narodnoga jezika kao književnoga, taj se već dogodio zahvaljujući Maruliću.

Izgradnja korpusa hrvatskoga jezika dobila je snažan poticaj nakon Tridentskoga sabora (1545. – 1563). To se dogodilo zbog potrebe za prestižnim narodnojezičnim

tiskovinama za liturgijsku uporabu i vjersku poduku u hrvatskim krajevima. Iste 1583. godine kada se u Firenci osniva Accademia della Crusca s ciljem „prosijavanja“ talijanskoga jezika („lingua pura“) Zadraniin Šime Budinić prevodi i tiska veliku Summu nauka kristjanskoga Petra Kanizija „na jezik slovinski“ za sve hrvatske krajeve, već tada na štokavskoj inačici, kako bi se to danas u dijalektologiji reklo. Isusovci preuzimaju 1599. talijanski model Akademije della Crusca i stvaranja određene krovne *lingua generalis* („jezik općeni“ po Bartolu Kašiću) u srodnih dijalekata u svim misijama po svijetu. Dapače, prve gramatike i rječnici hrvatskoga jezika (Kašić, Mikalja, Della Bella) izravno slijede model i rječnik Vocabolario degli Accademici della Crusca (1612.). Sva trojica u predgovorima svojih djela obrazlažu svoj izbor („jezik ljepši“ u Bosni i Dubrovniku), preuzimajući moto Akademije Crusca: „Il più bel fior ne coglie“ (Petrarca, RVF, LLIII, 36). Ubrati najljepši cvijet za ogrlicu znači izbor najljepše riječi u jeziku gdje ih ima više različitih, cilj je bio stvoriti „lingua pura“.

Daljnji razvoj korpusa hrvatskoga jezika i najprestižnije literature najšire nadregionalne uporabe sve do 19. st. pokazat ću na primjerima tiskanih i rukopisnih djela.

Rječnički prinos Stjepana Babića Hrvatskomu pravopisu (1971.)

prof. dr. sc. u trajnom izboru **Bernardina Petrović**
Filozofski fakultet, Zagreb

Pravopisni je rječnik obveznom sastavnicom pravopisnoga priručnika i poseban rječnički tip o kojem se ne raspravlja dovoljno u recentnoj literaturi. O tom se rječničkom tipu može promišljati kao o komplementarnom rječniku jer s prvim dijelom pravopisnoga priručnika (pravopisnim pravilima) tvori cjelinu pravopisnoga priručnika. Pri tom valja uzeti u obzir da pravopisni rječnik ne donosi samo popis pravopisno zanimljivih riječi jer se uz takve riječi obično navode i drugi jezični i izvanjezični podatci koji izlaze iz okvira pravopisne problematike. Stoga je pravopisni rječnik, kao uostalom i leksikografski priručnici općenito, zrcalo vremena u kojem je nastao.

Rad propituje makrostrukturu i mikrostrukturu pravopisnoga rječnika u prvom izdanju Babić–Finka–Moguševa Hrvatskoga pravopisa (1971.), s osobitim obzirom

na dio pravopisnoga rječnika koji autorski potpisuje Stjepan Babić (D – G, P, R, S – Srbija). Prikazat će se struktura rječničkih članaka kojima je autor Stjepan Babić, propitati kriteriji odabira polaznoga leksema i izvesti zaključci o teorijskim i metodološkim pretpostavkama u pristupu obradbi građe.

Branitelji jezika hrvatskoga u zborniku
članaka i pjesama Tisućljetni jezik naš hrvatski

dr. sc. **Željka Rosandić**
Sveučilište u Slavanskom Brodu

Tijekom svoje tisućljetne povijesti hrvatski je narod odolijevao nebrojenim napadima onih koji su željeli zatrti hrvatsku svijest, hrvatski jezik i sam hrvatski narod. Brojni su se intelektualci odlučno usprotivili takvim nastojanjima. Svojim su djelovanjem – napose pisanjem – stali u obranu samobitnosti hrvatskoga jezika.

U radu se istražuju vrste, stilovi, argumenti, središnje misli i poruke tekstova u obrani samobitnosti hrvatskoga jezika u četvrtom poglavlju zbornika članaka i pjesama Tisućljetni jezik naš hrvatski – branitelji jezika hrvatskoga.

Izdvajaju se tri hipoteze:

1. Glavni je argument u obrani samobitnosti hrvatskog jezika jezikoslovni (književna djela na hrvatskom jeziku tijekom tisućljetne hrvatske kulturne povijesti).
2. Braneći samobitnost hrvatskog jezika, autori ga stavljaju u suodnos sa srpskim jezikom.
3. Najviše je tekstova u obrani hrvatskoga jezika u navedenom poglavlju napisano publicističkim stilom.

U radu će se navedene teze potvrditi ili opovrgnuti. Cilj je istraživanja utvrditi snagu i moć apologetske riječi.

Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

Prikaz zbornika članaka i pjesama Tisućljetni jezik naš hrvatski

izv. prof. dr. sc. **Jasna Šego**
Sveučilište u Slavanskom Brodu

Cilj je rada panoramski prikazati zbornik članaka i pjesama Tisućljetni jezik naš hrvatski koji je priredio Stjepan Babić. Knjiga obuhvaća sedam poglavlja. U prvom poglavlju – Povijesni pregled – četiri autora pišu o nazivima hrvatskog jezika tijekom povijesti, o značajkama hrvatske književne *koinè* te o važnosti poznavanja povijesti hrvatskog jezika. U drugome poglavlju – Jezik naš hrvatski – dva autora objašnjavaju pristup hrvatskom jeziku, prikazuju značajke i pogled u budućnost hrvatskog jezika. U trećem poglavlju – Memorandum SANU o jeziku – prikazuje se jezična politika SANU prema hrvatskom jeziku i jeziku Srba u Hrvatskoj. U četvrtom poglavlju – Branitelji jezika hrvatskoga – prikazuje se djelovanje hrvatskih jezikoslovaca, domoljuba, pravnika, političara i drugih u borbi za očuvanje samobitnosti i dostojanstva hrvatskog jezika. U petom (najkraćem) poglavlju – Rekli su o jeziku – navode se promišljanja književnika, političara i novinara o jeziku. U šestom poglavlju – Rekli su o hrvatskome jeziku – Stjepan Babić izdvaja mišljenja brojnih književnika o značajkama, značenju hrvatskog jezika i odnosu navedenih autoriteta prema materinskoj riječi. U posljednjem, sedmom poglavlju – O hrvatskome jeziku pjesnički – Stjepan Babić donosi izbor nadahnutih poetskih tekstova o hrvatskom jeziku.

O jezičnome savjetništvu i lektorima, iznova

naslovni doc. dr. sc. **Vlatka Štimac Ljubas**
Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb
Sveučilište Sjever, Koprivnica i Varaždin

Danas se, iznimno nakon donošenja Zakona o hrvatskom jeziku te osnutka Vijeća za hrvatski jezik, učestalije govori o potrebi za lektorima i lektorskim uslugama „u tijelima državne vlasti i državne uprave“, a da bi se usustavile terminološke nedo-

Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

umice i/ili popunile leksičke praznine u službenim dokumentima na nacionalnoj i europskoj razini. Sa spomenom je lektora i lektorskih službi povezana jezična disciplina *savjetništva* odnosno nastanka i upotrebe priručnika savjetodavnoga karaktera, *jezičnih savjetnika*, kojima se govornici hrvatskoga jezika *jezično kultiviraju*. Jezično se savjetništvo nametalo kao tema kada su to zahtijevale društvene i političke okolnosti u kojima se hrvatski jezik tijekom svoje povijesti nalazio. Upravo je Stjepan Babić jedan od najvažnijih jezičnih savjetodavaca sredine i druge polovice 20. st. Preporuke s područja leksičke norme, ali i drugih standardnojezičnih norma, posebice pravopisne, o terminološkim i onomastičkim te etimološkim odabirima i usustavljanjima, pisao je najprije u časopisima i novinama (Jezik, Vjesnik, 15 dana, Telegram), a potom ih objavio u nekoliko knjiga: Hrvatska jezikoslovna čitanka, Hrvatski jučer i danas, Hrvanja hrvatskoga i drugima. Time je, kao i svojim poznatim napisima o lektorima, uvijek izazivao rasprave. O skrbi za hrvatski jezik i jezičnoj kultivaciji u doba Stjepana Babića i u najnovije doba povijesti hrvatskoga jezika, o sličnostima i razlikama između dvaju razdoblja te zašto je jezično savjetodavstvo uvijek aktualno, a bez lektora ne možemo – više u izlaganju koje slijedi.

**Hrvatski kroatisti izvan Hrvatske i Stjepan Babić o „serbokroatizmu“
(srbohrvaštini) kao političkom projektu
izraslom iz ideje o južnoslavenskoj uzajamnosti**

doc. dr. sc. **Vice Šunjić**
Sveučilište u Zadru

U kroatističkoj literaturi naziv serbokroatizam ili srbohrvaština označuje jezič-nopolitički projekt iz druge polovice 19. stoljeća, koji je vodio jezičnoj unifikaciji hrvatskoga i srpskoga jezika, pri čemu bi srpski jezik imao primat nad hrvatskim u jednoj zajedničkoj državi. Jezično se serbokroatizam temeljio na stalnom reguliranju pravopisnih priručnika, izradi zajedničke terminologije te ustrajanju na izradi kapitalnoga serbokroatističkoga leksikografskoga djela – Akademijina Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika, započeta još 1867. godine pod uredničkom palicom vukovca Đure Daničića.

Unatoč političkim pritiscima, hrvatski su kroatisti u domovini gotovo stoljeće i pol u teškim i nenaklonjenim im društveno-političkim prilikama znanstveno branili samostalnost hrvatskog književnog jezika od dominantnoga i nametnutoga serbokroatizma, a osobito se pri tom ističe rad akademika Stjepana Babića. Osim kroatista u Hrvatskoj, značajan doprinos u borbi protiv serbokroatizma u svojim su jezikoslovnim radovima dali i kroatisti izvan domovine, poput Vinka Grubišića, Krste Spalatina i Branka Franolića. Svoje su jezikoslovne radove hrvatski kroatisti izvan Hrvatske sastavljali opisujući nekoliko jezikoslovnih područja na kojima je jezični serbokroatizam ostvario najsnažniji utjecaj. Pisali su o problemima tipologije južnoslavenskih jezika, naziva hrvatskoga književnog jezika, početka standardizacije hrvatskoga jezika te o ulozi Vuka Stefanovića Karadžića u širenju jezično-političkoga serbokroatizma.

U ovom se radu vrjednuje znanstveni rad hrvatskih kroatista izvan Hrvatske u očuvanju hrvatskoga jezičnoga identiteta i njihov doprinos prevladavanju serbokroatizma.

Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

NAGRADA STJEPANA BABIĆA

Povjerenstvo za izbor nagrađenika za Babićevu nagradu: Mario Grčević, Sanda Ham i Zrinka Jelaska, pod materijalnim i moralnim pokroviteljstvom Općine Oriovac i njezina načelnika Antuna Pavetića, odlučilo je Nagradu Stjepana Babića dodijeliti Igoru Ivaškoviću.

Nagrađenik Igor Ivašković

Igor Ivašković rođen je 9. svibnja 1983. u Novom Mestu u Sloveniji. Hrvat je s dvostrukim državljanstvom, hrvatskim i slovenskim. Živi u Zagrebu, oženjen je i otac jedne kćeri.

Školovao se u Novom Mestu, Ivančnoj Gorici, Ljubljani i Zagrebu. Završio je studij na Ekonomskom fakultetu, Fakultetu društvenih znanosti (politologija i antropologija), Pravnom fakultetu, Fakultetu za humanistiku (povijest), Filozofskom fakultetu (hrvatski, srpski, makedonski jezik i književnost; pedagogija i andragogija).

Od 2010. zaposlen je na Ekonomskom fakultetu u Ljubljani, u izboru je izvanrednoga profesora. Prije sveučilišne karijere okušao se kao izvršni direktor Hrvatskoga helsinškoga odbora, a bio je u Protokolu Vlade Republike Slovenije kao časnik za vezu zadužen za prijam dužnosnika Republike Hrvatske. I jedna zanimljivost iz životopisa – dvije je godine bio profesionalni košarkaš u Košarkaškom klubu Krka Novo Mesto i slovenski državni reprezentativac, a športsku je karijeru prekinuo zbog povrjede zadobivene u utakmici protiv hrvatske reprezentacije.

Hrvatski pravopis ne predviđa mogućnost zapisivanje kratice za četverostruki doktorat znanosti, pa ćemo slijediti način na koji se Igor Ivašković potpisuje u službenim dopisima: *ddddr* gdje četiri *d* označuju četiri doktorata znanosti iz četiriju područja: Razsežnosti jugoslovanstva v prvi polovici 20. stoletja, Ljubljana, 2012.; Vpliv ravnanja z ljudmi pri delu na uspešnost profesionalnih športnih klubov z nedobičkovno tradicijo : študija košarkarskih klubov v Jugovzhodni, Ljubljana, 2015.; Ideje jugoslovenske države v teorijah sestavljene države v obdobju 1900. – 1921., Ljubljana, 2017.; Integralno jugoslavenstvo i Slovenci u razdoblju 1905. – 1949., Zagreb, 2023.

Iako naslovi doktorata ne daju naslutiti da su protkani hrvatstvom i strogom kritikom jugoslavenstva, to doista i jest njihova misao vodilja, ali svakako nije dostatno da bismo

**Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.**

Igoru Ivaškoviću dodijelili Nagradu Stjepana Babića jer ni jedan od četiriju doktorata nije ni filološki, a kamoli jezikoslovni. Filološki i uže jezikoslovni kriterij zadovoljava peti doktorat koji tek nastaje u okviru doktorskoga studija na Fakultetu hrvatskih studija u Zagrebu: Hrvatski jezik u Slovenaca – prošlost, sadašnjost i perspektive. Cilj je doktorata dati smjernice za poboljšanje položaja hrvatskoga jezika u Sloveniji tako da se ukaže na glavne uzroke sadašnjega nepovoljnoga položaja hrvatskog jezika; ponuditi objektivne podatke koji će olakšati oblikovanje primjerene politike za zaštitu i razvoj hrvatskoga jezika u Republici Sloveniji. Kratko se prikazuje položaj hrvatskog jezika u slovenskom društvu u prošlosti, potom se istražuje trenutno poznavanje hrvatskoga jezika u Sloveniji i poimanje dobrobiti od poznavanja hrvatskog jezika u Slovenaca. Na temelju toga predlažu se smjernice za uvođenje novih, odnosno promjenu i poboljšanje postojećih obrazovnih programa u Sloveniji. Uz to, doktorat želi podastrijeti i podatke o zanimanju studenata različitih razina studija za učenje hrvatskog jezika, analizirati predznanje hrvatskog jezika te potaknuti daljnje studije o izvorima motivacije za učenje hrvatskoga kao stranog jezika.

Bibliografija Igora Ivaškovića doista je bogata i raznolika, a ovdje izdvajamo samo kroatističke radove: Kriteriji samobitnosti jezika v okviru teorije strukturalizma, *Monitor ISH*, 2020., god. 22., br. 1, str. 101. – 126.; Razlikovanje jezika u hrvatskom jezikoslovlju u svjetlu de Saussureove strukturalističke teorije, *Jezik*, 2020., god. 67., br. 2./3., str. 59. – 78.; Samoocene znanja in percepcije koristnosti tujih jezikov pri študentih in diplomantih na področju poslovnih in ekonomskih ved, 2021., *Monitor ISH*, god. 23, br. 2., str. 150. – 176.; Položaj slovanskih jezikov na slovenskem poslovno-ekonomskem področju, 2021., *Slavistična revija*, god. 69., br. 3., str. 355. – 372.; Odnos do tujih jezikov pri študentih poslovnih in ekonomskih ved, 2022., *Revija za univerzalno odličnost* god. 11., br. 2., str. 153. – 164.; Pogledi na pojavu purizma u hrvatskom kontekstu, 2022., *Jezik*, god. 69., br. 4, str. 134. – 151.; Hrvatski kao strani jezik na području poslovanja i ekonomije u Sloveniji, 2022., *Rasprave IHJJ.*, god. 48, br. 1., str. 45. – 63.; Govor mržnje nasuprot slobodi govora u Europskoj uniji te implikacije za Bosnu i Hercegovinu, *Revija za pravo i ekonomiju*, 2023, god. 24., br. 2, str. 223. – 241.; Učenje tujih jezikov na področju poslovnih in ekonomskih ved, analiza preferenc študentov Ekonomske fakultete v Ljubljani, 2023, *Andragoška spoznanja*, god. 29., br. 1, str. 41. – 58.; Slovenske percepcije hrvatsko-slovenskih jezičnih odnosa u 19. stoljeću, 2024., *Filologija*, knj. 82., str. 35. – 60.; Examining political influence on language : contradictory linguistic lexical purging in

Međunarodni znanstveni skup
Stogodišnjica Stjepana Babića
Zagreb – Oriovac
8. – 10. svibnja 2025.

the Croatian context, 2024., Journal of language and politics, god. 23., br. 6., str. 831. – 850.; The role of identification criteria in language, the Croatian case, 2024., Language problems & language planning, 2024., god. 48., br. 1., str. 1. – 25.; Pogledi slovenskih političara o ulozi jezika u izgradnji nacije na početku 20. stoljeća, 2024., Povijesni prilozi, god. 43., br. 67., str. 361. – 390.; Iskustva i potrebe u učenju hrvatskoga kao stranoga jezika na području poslovanja i ekonomije, 2024., Strani jezici, god. 53., br. 1., str. 47. – 68.

Radovi nisu izdvojeni samo radi njihove brojnosti i pukoga popisa, nego jer pokazuju dvoje: prvo, Igor Ivašković hrvatsko je jezikoslovlje počeo dublje i snažnije istraživati prije pet godina, a to ga čini u jezikoslovnom području mlađim jezikoslovcem; drugo, već i naslovi radova jasno pokazuju da je temeljni smjer njegova istraživanja položaj hrvatskoga jezika izvan hrvatskih granica, ponajprije u Sloveniji. Igor Ivašković zalaže se za bolje predočavanje hrvatske jezične povijesti i sadašnjosti u Sloveniji, za upoznavanje slovenske javnosti sa stvarnim posebnostima hrvatskoga jezika i njegova razlikovanja od srodnih slavenskih jezika, ponajprije štokavski stiliziranih. U tome je doprinos Igora Ivaškovića već sada velik i time zaslužuje Nagradu Stjepana Babića.

Nagrada je priznanje Igoru Ivaškoviću za dosadašnji rad na očuvanju i promicanju hrvatskoga jezika, ali i obveza i poticaj da taj rad nastavi i zadrži se na području hrvatske filologije i jezikoslovlja.

Organizatori

Časopis Jezik – Hrvatsko filološko društvo
Općina Oriovac

Suorganizatori i donatori

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku
Brodsko-posavska županija
Filozofski fakultet u Osijeku
Matica hrvatska u Slavanskom Brodu
Matica hrvatska u Zagrebu
Sveučilište u Slavanskom Brodu
Školska knjiga u Zagrebu

Organizacijsko vijeće Stogodišnjice Stjepana Babića

Predsjednica

Sanda Ham

Članovi

Nataša Bašić
Igor Marko Gligorić
Mario Grčević
Zrinka Jelaska
Ljubica Josić
Irena Krumes
Jasna Šego

Tajnica

Nika Grgurinović

9 789532 962086